

Дунська А. Р.
д-р. екон. наук, проф.,
професор кафедри менеджменту підприємств
ORCID: 0000-0002-8623-4507;
Пінчук О. В.
аспірант ФММ
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0005-4194-2154

ТЕНДЕНЦІЇ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнні дії з боку Російської Федерації проти України та введення воєнного стану спричинили виникнення труднощів та проблем у всіх сферах національної економіки, зокрема в зовнішньоекономічній діяльності країни. Воєнна агресія в Україні призвела до відкидання рівня економічного розвитку на кілька років, викликала значні людські втрати, зруйнувала інфраструктуру та ланцюги постачання сільськогосподарської продукції, а також завдала серйозної шкоди виробничим можливостям через переривання постачання електроенергії та маніпуляції з обмінним курсом, проведеними Національним банком України за допомогою адміністративних заходів. У квітні 2022 року активні бойові дії розгорнулися на території 6 областей України, які формували 20% ВВП країни та мали вирішальне значення у розвитку економіки та зовнішньоекономічній діяльності України. Обсяги та структура зовнішньоекономічних операцій України в 2022 році зазнали кардинальних змін [1, с. 10-14].

Згідно з прогнозами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Світової продовольчої організації (СПООН), протягом наступних 10 років Україна мала покращити своє становище на світовому ринку та вийти у ТОП-5 країн-експортерів зернових, збільшивши свою частку до майже 14%. Внаслідок цього, до кінця десятиріччя Україна мала займати 6 місце за обсягом експорту пшениці та поділити з Канадою 4 місце за об'ємом її експорту, а також збільшити обсяги експорту кукурудзи до 31 мільйона тонн та зайняти 4 місце в світі. Щодо інших зернових, таких як ячмінь, овес та жито, прогнозувалося збільшення експорту цих культур з 5,2 мільйона тонн в 2019 році до 6,4 мільйона тонн в 2029 році, тим самим була перспектива зміцнити свої позиції на світовому ринку, зайнявши 5 місце в світі [2, с. 117-119].

Широкомасштабна агресія викликала серйозні занепокоєння щодо можливої втрати Україною своєї присутності на міжнародних ринках, зокрема у сфері експорту зернових культур, яка має важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки та запобігання голоду та соціального хаосу в різних країнах Африки. Однією з найбільших перешкод для зовнішньоекономічної діяльності України стали обмеження у логістичних маршрутах торгівлі, оскільки Республіка Білорусь та Російська Федерація заблокували північний та східний напрямки. Внаслідок цього українські морські порти були відсічені на півдні, тому західний напрямок став єдиним доступним шляхом для зовнішньої торгівлі.

Аналіз наукових публікацій за 2022 та 2023 роки, що присвячені дослідженню стану та розвитку зовнішньої економіки України в умовах повномасштабного вторгнення, свідчить про фрагментарне висвітлення існуючих проблем, зосередження уваги дослідників на окремих напрямках. Так, Р. Скриньковський, О. Процевят, Н. Павленчик та С. Цюх у роботі [3, с. 1001-1002] ідентифікували тенденції зовнішньоекономічної діяльності України під час воєнного стану, які потребують негайного поліпшення через переорієнтацію на нові ринки. Автори С. Скрипник, О. Процевят та О. Воронова розглянули особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану, зосереджуючись на встановленні балансу між збереженням конкурентоспроможності держави на світовому ринку та максимізації доходів бюджету в умовах обмежених можливостей для розвитку бізнесу [4, с. 2].

На нашу думку, на поточному етапі набуває актуальності визначення тенденцій у зовнішньоекономічній діяльності промислових підприємств в умовах воєнного стану, оскільки з одного боку саме промислові підприємства є фундаментом післявоєнного відтворення економічних процесів, а з іншого боку зовнішньоекономічний контекст, у якому наразі функціонують промислові підприємства критично трансформується під впливом зовнішніх загроз, набуває ще більшої невизначеності та непередбачуваності.

У воєнні періоди зовнішньоекономічна діяльність машинобудівних підприємств набуває особливого значення, оскільки вони змушені адаптуватися до нових умов і викликів, які супроводжують конфлікт.

Під впливом воєнного стану машинобудівні підприємства переосмислюють свої пріоритети у зовнішньоекономічних відносинах, звертаючи увагу на нові ринки збуту та постачальників сировини.

Ведення боєвих дій на території країни, економіка якої розглядається, може призвести до зміни географії та обсягів експорту та імпорту машинобудівних товарів через обмеження доступу до деяких ринків та постачальників.

Машинобудівні підприємства пристосовуються до обмежень та санкцій, що накладаються умовами воєнного стану, шляхом пошуку альтернативних шляхів та ринків. Умови воєнного стану змушують машинобудівні підприємства розглядати можливості диверсифікації своїх ринків збуту та постачальників для зменшення ризиків.

Війна стимулює машинобудівні підприємства до інновацій у виробництві та маркетингу, щоб забезпечити конкурентоспроможність та виживання на ринку. Роль урядової підтримки та політики управління надається ключового значення в забезпеченні стійкого розвитку машинобудівного сектору у часи воєнного напруження.

Воєнний стан впливає на інвестиційні стратегії та реалізацію інноваційних проектів машинобудівних підприємств, які спрямовані на збереження та розвиток в умовах кризової ситуації.

Щодо міжнародної співпраці, то вона стає критично важливою для промислового сектору, вимагаючи розробки нових стратегій співпраці та розвитку в умовах геополітичних ризиків.

Загалом, зовнішньоекономічна діяльність машинобудівних підприємств у воєнних умовах вимагає постійного аналізу, адаптації та реагування на зміни в глобальному середовищі, щоб забезпечити стабільність та зростання галузі.

Тенденції зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) для промислових підприємств України у майбутньому можуть бути різноманітними та визначатимуться впливом різних факторів. Однак, оцінка певних напрямків розвитку може включати наступні тенденції:

1. Диверсифікація ринків збуту та постачальників: українські промислові підприємства будуть шукати нові ринки збуту, які не тільки дозволять зменшити залежність від традиційних ринків, але й забезпечать стабільність у зовнішньоекономічних відносинах.

2. Розвиток інноваційних технологій та продуктів: машинобудівні компанії будуть активно інвестувати у вдосконалення технологій виробництва та розробку інноваційних продуктів, що дозволить підвищити їх конкурентоспроможність на світовому ринку.

3. Стратегічне партнерство та міжнародна співпраця: промислові підприємства будуть активно розвивати міжнародні партнерства та співпрацю з іншими країнами з метою спільного розвитку нових ринків та вирішення спільних викликів.

4. Цифрова трансформація: впровадження цифрових технологій у виробництво та управління може стати ключовою стратегією для підвищення ефективності та конкурентоспроможності українських промислових підприємств на міжнародному ринку.

5. Сталість управління ризиками: збільшення геополітичних ризиків та нестабільність на світових ринках вимагатиме від промислових підприємств зосередженості на управлінні ризиками та розробці стратегій адаптації до негативних змін у зовнішньому середовищі.

Ці тенденції вказують на потенційні шляхи розвитку зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств України, що можуть сприяти їхньому стабільному та успішному функціонуванню в майбутньому.

Загалом, економічна ситуація для промислових підприємств України, а саме машинобудівних компаній, які формують економіку країни, в подальшому майбутньому буде залежати від дій країн-союзників та дій країни-агресора, так як постійні обстріли, які є непередбачуваними, нівелюють всі розрахунки ризиків та можливостей, зроблених раніше. Для успішного ведення міжнародного бізнесу українським компаніям необхідно буде завжди мати альтернативні шляхи логістики, діджиталізувати бізнес настільки, наскільки це можливо, а також забезпечити всі можливі варіанти для захисту власного виробництва. Також варто розглядати можливість делегування бізнес-процесів за кордон і за можливості перенести виробництво у більш спокійні від обстрілів місця.

Отже, навіть при воєнному стані є перспектива до позитивних тенденцій у зовнішньоекономічній діяльності промислових підприємств, але для повного розкриття всіх можливостей виробничих підприємств необхідне завершення війни, що допоможе більш активно залучати як іноземні інвестиції, так і внутрішні для подальшого масштабування бізнесу.

Список використаних джерел

1. Віднянський С. Україна – Європейський союз: новий етап взаємовідносин в умовах російсько-української війни 2014-2022 рр. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Вип. 31: міжвідомчий збірник наукових праць. Головний редактор Степан Віднянський. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2022. С. 10-14. URL: <https://doi.org/10.15407/mzu2022.31.010> (дата звернення: 21.03.2024).
2. OECD-FAO Agricultural Outlook 2020-2029, FAO, Rome/OECD Publishing, Paris, 2020. 330p. URL: <https://doi.org/10.1787/1112c23b-en> (дата звернення: 02.04.2024).
3. Скриньковицький Р., Процевят О., Павленчик Н., Цюх С. Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни. Траекторія Науки = Path of Science. 2022. Vol. 8, No. 6. P. 1001-1002. URL: <https://doi.org/%2010.22178/pos.82-2> (дата звернення: 29.03.2024).
4. Скрипник С., Процевят О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. No. 38. URL: <https://doi.org/%2010.32782/2524-0072/2022-38-47> (дата звернення: 01.04.2024).